KAYMAKÇI ARKEOLOJİ PROJESİ: 2015 YILI KAZI SONUÇLARI

Christopher H. ROOSEVELT*
Sinan ÜNLÜSOY
Christina LUKE

I. GİRİŞ

Bir Orta ve Geç Tunç Çağı yerleşmesi olan Kaymakçı Manisa, Gölmarmara İlçesi Hacıveliler Mahallesi yakınlarında bulunmaktadır. Yerleşmede Kaymakçı Arkeoloji Projesi tarafından yürütülen kazılar, özellikle Batı Anadolu Bölgesi'nin M.Ö. II. binde Ege ve Anadolu'nun diğer yöreleriyle olan ilişkilerini açıklığa kavuşturmayı amaçlamaktadır. 2014 yılında gerçekleştirilen ilk kazı sezonundan önce Merkezi Lidya Arkeolojik Yüzey Araştırmaları (CLAS) kapsamında yürütülen çalışmalar Kaymakçı'nın Gediz Nehri vadisi içerisinde döneminin en büyük yerleşmesi olduğunu göstermiştir. Kaymakçı 8.6 hektarlık bir kale yerleşimi ile büyük bir aşağı kent ve mezarlık alanından oluşmaktadır.

II. BAŞLICA FAALİYETLER

A. Jeofizik Yüzey Araştırması

Önceki yıllarda gerçekleştirilen çalışmaların devamı niteliğindeki (Roosevelt et al. 2014, 2015; Roosevelt, Luke, and Sekedat 2014) 2015 yılı jeofizik araştırmaları, 18 Mayıs ve 5 Haziran tarihleri arasında toplam 17 günlük bir sürede Geoscan Research RM15 resistans metre kullanımı yoluyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmalar boyunca her biri 20x20 (400 m^2) büyüklüğünde, top-

* Christopher H. ROOSEVELT, Koç Üniversitesi, Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul/TÜRKIYE.

lamda 2.7 hektarlık bir alanı kapsayan 67.5 plankare taranmıştır (Resim: 1). Araştırmalar kalenin kuzey ve doğu sırtında odaklanmıştır. 2015 yılı jeofizik yüzey araştırması sonuçları kale içi ve dışı birçok yapıyı göstermesinin yanı sıra özellikle savunma duvarı mimarisini ve yayılımını açıklığa kavuşturucu nitelikte olmuştur.

B. Kazı ve Numune Analizleri

2015 yılı kazı ve numune analizleri öncelikle yerleşimin tabakalaşması ve kronolojisi; yerel maddesel üretimi; mekânsal organizasyonu; geçim ekonomisi gibi konuları aydınlatmaya yönelik gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda özellikle Kaymakçı'nın, İç Batı Anadolu'nun M.Ö. II. binde Ege ve İç Anadolu bölgeleri ile olası ilişkilileri anlaşılmaya çalışılmıştır. Kazı alanları önceden gerçekleştirilen yüzey araştırması sonuçları dikkate alınarak bu sonuçları destekleyecek ve açıklığa kavuşturacak bir şekilde seçilmiştir. Böylelikle kazıdan elde edilecek bilgiler jeofizik uygulanan tüm alanlara yayılabilecektir. Kazılar beş farklı alanda farklı büyüklüklerdeki açmalarda gerçekleştirilmiştir (Resim: 2).

C. Konservasyon, Restorasyon ve Sit Alanının Korunması

2015 Kaymakçı Arkeoloji Projesi (KAP) kapsamında yürütülen konservasyon, restorasyon ve sit alanının korunması çalışmaları özellikle elde edilen eserlerin ve taşınmaz buluntuların üzerinde gerçekleştirilen işlemlerin ve müdahelelerin etkinliğini değerlendirmeye odaklanmıştır. Bunların arasında depo binasının düzenlenmesinin yanı sıra kazı alanlarının kapatılması ve koruma amaçlı *in situ* mimari buluntuların örtülmesi gibi çalışmaları kapsamıştır. Materyal analizleri ve buluntuların restorasyonuna dair değerlendirmeler ve işlemler 2013 ve 2014 yıllarında toplanan toprak analizleri ve pH değerlerine bağlı olarak gerçekleştirilmiş, mimari buluntuların sağlamlaştırılması çalışmaları ise yine 2014 yılında arazide yapılan değerlendirmelere ve deneyimlere göre yapılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda uygulanan yöntemler elde edilen nesnelerin ve mimari buluntuların çeşitliliği ile doğru orantılı bir biçimde sürekli yenilenerek geliştirilmektedirler.

III. KAZI ALANLARI

Kaymakçı 2015 yılı kazıları beş ayrı alanda gerçekleştirilmiştir. 2014 yılında açılan bir alan dışında diğer dört kazı alanı yeni açılmıştır (Resim: 2). 2014 de gerçekleştirilen kazılar Kaymakçı Geç Tunç Çağı mimarisinin oldukça büyük, yer yer uzunlukları 10 metreyi aşan yapılardan oluştuğunu göstermişti. 2015 kazı sezonunda söz konusu Geç Tunç Çağı yapılarını bütünüyle açığa çıkarabilmek için geniş alanlarda çalışmaya karar verdik. Yeni açılan alanlar genellikle 20x20 m.lik plankareler içerisinde her biri dört adet 10x10 m.lik oluşan açmaları kapsamaktadır. Yeni kazı alanlarının tümünün kuzey ve doğu doğrultuları boyunca 1 m.lik açma arası bırakıldığından kazılan alanlar 19x19 m. ile sınırlanmıştır. Kaymakçı'da, özellikle kale içerisinde bulunan alanlarda arkeolojik katmanların sığlığı dikkate alındığında mümkün olduğu kadar yatay düzlemde buluntuları açığa çıkarmaya yönelik bu kazı stratejisinin daha etkili olduğunu düşünüyoruz.

A. KA 93.545 (Resim: 3–4)

19x19 m.lik bir alanı kaplayan 93.545 No.lu kazı alanı iç kale bölümünün en üst kısmında yer alan teras üzerinde bulunmaktadır. Yerleşimin en yüksek noktasında bulunan ve kabaca badem şeklinde olarak nitelendirebileceğimiz 0.15 hektarlık bir alandan oluşan yukarı teras oldukça büyük bir sur duvarı tarafından çevrelenmektedir. Buradaki kazıların başlıca amacı söz konusu sur duvarının bir kısmını açığa çıkartmak ve yerleşmenin bu en yüksek noktasında bulunan alandaki kronolojik gelişmeyi anlamaktı.

Bu alandaki kazı sonuçları sur duvarının açmanın kuzeybatı köşesinde açığa çıkartılan kısmı ve duvarın güneyindeki büyük açıklık alana düzensiz bir şekilde yayılmış olarak bulunan 13 adet yuvarlak yeraltına oyulmuş yapı olmak üzere iki ayrı kısımda incelenebilir. Bu alanın ayırt edici bir özelliği ise yuvarlak yapılar dışında herhangi diğer bir yapıya rastlanılmamış olmasıdır. Kale duvarı ve yuvarlak yapılar arasındaki stratigrafik ilişki iki buluntu arasında kalan bölümün sonraki dönemlerde tahrip olmasından dolayı kurulamamıştır.

Kale duvarının yaklaşık 10 m.lik bir kısmı kazı alanının kuzeybatı ve kuzey bölümünde açığa çıkartılmıştır. Üç ayrı kısımda incelenen duvara 34, 172 ve 174 olmak üzere üç farklı numara verilmiştir. 35 No.lu kısım, 34 No.lu duvarın kuzey yüzünü temsil etmektedir. Kale duvarının iç yüzeyine kabaca dik açı ile yerleştirilmiş birbirlerine paralel ve boyutları 1 ila 1.5 m. arasında değişen oldukça kısa olarak nitelendirebileceğimiz üç adet duvar (20, 175, 176) açığa çıkartılmıştır. Duvarların kale duvarının iç kısmına görece düzenli yerleştirilmiş olmaları ve işlenerek bitirilmiş sonları bilinçli bir tercihe işaret etsede duvarların oldukça kısa oluşları işlevselliklerine dair herhangi bir yoruma izin vermemektedir.

20 No.lu duvarın hemen batısında kazılan oldukça kaba bir şekilde inşa edilmiş bir fırın (171) kale duvarını temsil eden duvar kısımlarının yanı sıra kazı alanının kuzeyinde açığa çıkartılan tek mimari öğedir.

Yukarıda da bahsedildiği üzere açmanın güney kısmında 13 adet toprak altına inşa edilmiş yuvarlak yapı tespit edilmiştir. Yapıların altı tanesi 2015 kazı sezonu içerisinde tümüyle kazılmıştır. Yapılar derinlikleri, büyüklükleri, biçimleri ve inşaat teknikleri açısından farklılık göstermektedirler. Yapıların kimisi kabaca yuvarlak kimisi ise tam yuvarlak bir plana sahiptir. Bütün yapılar anakayaya oyulmuş ve örgü duvar tekniği ile inşa edilmişlerdir. Yapıların alana düzensiz bir şekilde yayıldıkları herhangi bir dağılım şablonu izlemedikleri görülmektedir.

Aynı oranda iyi ve özenli inşa edilmemiş olmalarına rağmen 93.545 No.lu kazı alanında açığa çıkartılan yuvarlak yapılar 2014 kazı sezonunda 99.526 No.lu kazı alanında bulunan yarı toprağa gömülü taş örgü yuvarlak yapı ile yakın benzerlikler göstermektedirler (Roosevelt et al. 2016: 254). Her iki durumda da yapıların içerisinde ikincil dolgular açığa çıkartılmıştır. Çanak çömlek parçaları, taş aletler, ağırşaklar, tezgah ağırlıkları, az sayıda küçük metal nesneler, kerpiç tuğla parçaları, hayvan kemikleri (yüksek oranda yaban hayvan kemikleriyle temsil edilen) ve hatta bir adet oldukça iyi korunmuş insana ait kol kemiği ortak buluntular arasındadırlar. Yapıların inşasında gösterilen özen ve harcanan enerji bunların birincil işlevlerinin çöp çukuru olabileceği olasılığına ters düşmektedir. Yapıların asıl işlevleri sona erdikten sonra bütü-

nüyle boşaltıldıkları tahmin edilmektedir. İleride yapıların daha farklı kullanımlarına işaret eden ipuçları elde edilmediği sürece, bu tür ve Kaymakçı'da açığa çıkartılan tüm benzer yapıları ikincil kullanımlarından önce tamamen boşaltılmalarından da yola çıkarak çeşitli tahılların depolandığı ambarlar olarak yorumlamayı uygun buluyoruz.

B. KA 97.541 (Resim: 5–6)

Büyüklüğü 19x19 metre olan bir diğer kazı alanını kale içinde aşağı terasda bulunan 97.541 No.lu açma temsil etmektedir. Buradaki kazıların ana amacı jeofizik araştırması sonucu tespit edilen oldukça büyük çok odalı bir yapının mimari özelliklerini ve planını anlamaya yönelik olmuştur. Fakat, söz konusu tek bir binaya aitmiş gibi gözüken kalıntıların aslında üç farklı yapıya ait oldukları tespit edilmiştir. Alanın kuzeybatı köşesinde açığa çıkartılan dört adet anakayaya oyulmuş yuvarlak yapı ile birlikte binalara ait kalıntılar burada üç evreli bir yapı faaliyetinin olduğunu göstermektedir.

Açmanın kuzeybatı kısmında ana kayaya oyulan yuvarlak yapıların inşasından önce anakayanın yüzeyinin traşlanarak mümkün olduğu kadar düz bir alan yaratılmaya çalışıldığı anakaya üzerinde tespit edilen çalışma izlerinden tespit edilmiştir. Bu işlem alandaki ilk evreyi temsil etmektedir. Bunu takip eden evrede ise an az üç adet yuvarlak çukur (180, 182 ve 184) ana kaya içine oyulmuştur. Bunlardan, oyuğun kenarlarına dikey kayaç levha taşların yerleştirildiği bir tanesi hariç (184) diğerlerinin iç yüzeylerinin tamamen anakayadan oluştuğu gözlemlenmiştir. 93.545 No.lu kazı alanında bulunan yuvarlak yapılar gibi buradakiler de büyüklük, derinlik ve plan bakımından farklılıklar göstermektedir. İçlerinden en geniş ve aynı zamanda en az derinliğe sahip olan 184 No.lu yuvarlak yapı daha çok oval biçimlidir. Çukurun ağız kısmı en uzun olduğu yerde 2.5 m. genişliğe kadar ulaşmakla birlikte, derinliği ise yalnızca 0.40 metredir. Taban yüzeyi anakayadan oluşmasına rağmen oyuğun kenarları düzenli bir şekilde diklemesine yerleştirilmiş fakat düzensizce biçimlendirilmiş büyük kayaç levha taşlar ile kaplanmıştır.

184 No.lu yapının hemen kuzeyinde bulunan 182 No.lu yuvarlak yapı ne-

redeyse tam bir daire şeklinde olmasından dolayı dikkat çekmektedir. Tabanı içbükey bir şekilde oyulmuş, çapı 1.9 metreyi bulan bu yapı 1.5 metreye ulaşan derinliğiyle alandaki benzer yapıların en derinidir.

182 No.lu yapının hemen kuzeyinde bulunan diğer bir yuvarlak çukur olan 180 No.lu yapının ise yarıya yakın kısmı kazı alanının kuzey profilinin altında kaldığından kısmen kazılabilmiştir. Oldukça özenli bir şekilde yuvarlatılmış olan 180 No.lu yapının çapı yaklaşık 2.11 metredir. Yine içbükey bir tabana sahip olan çukurun derinliği 0.75 metredir. Alanda tespit edilen dördüncü negatif mimari buluntu ise 180 No.lu çukurun hemen doğusunda görülmüştür. Çukur kısmen 36 No.lu duvarın altında kaldığından kazılamamıştır. Bu erken evre ile çağdaş olduğunu düşündüğümüz bir adet taş döşeme 36 No.lu duvarın altında tespit edilmiştir.

Alanda tespit edilen ikinci ana yapı evresi ise günümüze kadar sadece temel duvarları korunmuş olan birkaç bina veya yapı kompleksi ile temsil edilmektedir. Kazı alanının kuzeydoğusunda geniş bir alan bu yapılardan birine ait iki adet duvar tarafından çevrelenmiştir: bunlardan güneybatı-kuzeydoğu yönünde ilerleyen 55 No.lu duvar 11 metre uzunluğunda açığa çıkartılmıştır. 55 No.lu duvara dik bir açı ile bağlanan ve yaklaşık 0.6 m kalınlığında olan 36 No.lu duvar ise kuzeybatı-güneydoğu yönünde ilerlemektedir. Bu duvarın ise yaklaşık 10 m.lik uzantısı açığa çıkartılmıştır.

55 No.lu duvarın güneydoğusunda paralel olarak ilerleyen bir başka duvar kalıntısı (50) komşu bir diğer yapıya aittir. Her iki duvar arasında oldukça dar bir koridor bulunmaktadır. Kazı alanında 9 m.lik bir bölümü açığa çıkarılan 50 No.lu duvar güneybatı yönüne doğru sona ermekte ve burada bir köşe oluşturacak şekilde bir başka yaklaşık 1.3 m. uzunluğunda kuzeybatı-güneydoğu yönünde uzanan oldukça küçük bir duvar (195) ile birleşmektedir.

Açmanın güneybatı bölümünde açığa çıkartılan bir başka binanında yukarıda bahsi geçen kalıntılarla çağdaş olduğunu söyleyebiliriz. Bu yapıya ait kuzeybatı-güneydoğu yönünde 9 m. kadar ilerleyen bir duvar (96) kazılmıştır Söz konusu duvarın hemen güneyinde neredeyse bitişik bir şekilde 6.5 m. uzunluğunda bir başka duvar (137) tespit edilmiştir. Bu evrede son olarak 1.8

m. uzunluğunda bir duvar (103) 137 No.lu duvarın batısına eklenecek şekilde inşa edilmiştir. Bu duvarların batı ve kuzey kısımlarında kalan alanlarda açığa çıkartılan bir adet taş döşeme (1029) ve kazısı tamamlanamayan yuvarlak bir yapı bulunmaktadır.

Alandaki üçüncü ve en geç yapı evresi 50 No.lu duvarın güney yüzüne binanın iç mekânını ayırmak için sonradan eklendiği gözlemlenen bir grup duvar (188, 189, 190, 192 ve 194) tarafından temsil edilmektedir.

C. KA 95.555 (Resim: 7–8)

Bu kazı alanı Kaymakçı kale yerleşmesinin en kuzeyinde kalenin iç kısımlarındaki teraslı alandan ayıran doğal eğim çizgisi üzerinde bulunmaktadır. Doğu-batı doğrultusunda 9x29 m. boyutlarında olan açma doğuda kuzeye doğru 9x9 m. daha uzatılmıştır.

95.555 açmasında yürütülen kazılar sonucunda dört mimari tabaka tespit edilmiştir. En erken evre Kaymakçı'nın en dışta bulunan savunma duvarı tarafından temsil edilmektedir. 21, 182 ve 113 No.lu duvar kısımları savunma duvarının bir zamanlar bölünmeden önceki uzantısını yansıtmaktadır. Savunma duvarı batıya doğru ilerleyerek olasılıkla 2014 kazı sezonunda 81.551 No.lu açmada açığa çıkarılan kısımla birleşmektedir (Bkz. Roosevelt et al. 2016: Resim: 11). Her iki kazı alanında da sandık duvarın kalınlığı 1.8 m. kadardır.

İkinci evrede ise savunma duvarının yer yer kesildiği ve kesilen yerlere ek yapılar inşa edildiği gözlemlenmiştir. Alanın güneydoğu köşesinde bulunan iki adet paralel duvar (77 ve 94) savunma duvarına dik açı oluşturacak şekilde kuzey-güney doğrultusunda 4 m.lik bir alanı çevrelemektedirler. 77 No.lu duvar güney profilinden 2.5 m. kadar kuzeye doğru uzanarak savunma duvarının 113 No.lu kısmının kesildiği yerin yaklaşık 0.50 m. doğusunda dayanmaktadır. Yine güneyden kuzeye doğru uzanmakta olan 94 No.lu duvar ise 5.1 m. kadar korunmuştur. Bu duvarın doğu yüzü boyunca yaklaşık 0.60 m. uzunluğunda 113 No.lu savunma duvarının kesildiği yerin tam karşısında bir başka duvarın doğuya doğru çıkıntı yaptığı görülmektedir. Burada söz

konusu duvarlar 113, 77 ve 94 tümüyle ele alındığında yaklaşık 4 m. genişliğinde megaron tipi küçük pervaz duvarlar tarafından bölünmüş bir ön oda ve arka odadan oluşan olası bir giriş kapısından söz edebiliriz.

Giriş kapısı ile aynı yapı evresine ait açmanın kuzey uzantısında bulunan tek mimari öğeler olan üç adet duvar daha açığa çıkartılmıştır. Söz konusu 29, 30 ve 34 No.lu duvarlar olası giriş kapısı ile yapı itibarıyla benzer özellikler göstermektedirler. 77 ve 94 No.lu duvarları dik bir açı ile kesen ve yaklaşık 4.6 m. uzunluğunda açığa çıkartılan 29 No.lu duvar doğu-batı doğrultusunda ilerlemektedir. Birbirleriyle ilişkili oldukları düşünülen ve kabaca paralel bir şekilde uzanan iki adet duvar 30 ve 34 ise kazının son günlerinde zaman yetersizliği ve eğimli kazı alanının yarattığı zorluklar nedeniyle kısmen açığa çıkartılabilmişlerdir: 29 No.lu duvarın batı ucundan kuzeye doğru 1.5 m. kadar uzanan 30 No.lu duvar burada bir köşe oluşturmaktadır. 34 No.lu duvar da yine aynı şekilde 1.5 m. kadar kuzeye doğru ilerlemektedir.

Savunma duvarının kesintiye uğradığı 21 ve 182 No.lu kısımlarının arasında bulunan ve kuzeye doğru bir çıkıntı şeklinde kendisini belli eden kare şeklinde bir kule veya bastiyonu andıran bir yapının da ikinci evrede inşa edildiği düşünülmektedir. İki adet paralel duvar (22 ve 40) tarafından temsil edilen bu kule benzeri yapı savunma duvarından yaklaşık 5.5 m. kadar kuzeye doğru çıkıntı yapmaktadır. Bu iki duvar kendilerini dik açı ile kesen yaklaşık 5.5 m. uzunluğunda bir başka (36) duvar tarafından birleştirilmektedirler.

Açmanın orta kısmında açığa çıkartılan savunma duvarına ve olası kule yapısına sonradan eklendiği anlaşılan bazı duvarlar alandaki üçüncü evreyi oluşturmaktadırlar. Bunlardan iki adet birbirine paralel doğu-batı yönünde ilerleyen duvar (19 ve 51) kule yapısının 40 No.lu duvarının dış doğu yüzüne dayanmaktadırlar. 19 No.lu duvarın uzunluğu yaklaşık 5.7 m. kadardır. 5.2 m. uzunluğundaki 51 No.lu duvar ise 3.6 m. uzunluğunda olan ve açmanın güney profiline doğru ilerleyerek gözden kaybolan bir başka (50) duvar ile birleşerek köşe oluşturmaktadırlar. Kazı alanındaki dördüncü ve son yapı evresi 19 ve 51 No.lu duvarlara dik bir şekilde sonradan eklenen ve iki duvar arasında bir mekân oluşturan 114 No.lu duvar tarafından temsil edilmektedir.

95.555 No.lu kazı alanında tespit edilen üçüncü ve dördüncü evreye ait duvarların işlevleri henüz belirsizdir. Geniş bir alanda kazılmış olmasına rağmen burada oldukça sığ olan arkeolojik tabakaların içerisinde çok sayıda mimari öğenin ve dolayısıyla yapı evresinin sıkışmış olması buluntuların yorumunu şu an için güçlendirmektedir.

D. KA 99.526 (Resim: 9–10)

99.526 No.lu kazı alanında yürütülen çalışmalar burada jeofizik araştırmaları sonucu tespit edilen oldukça büyük bir yapının incelenmesi amacıyla 2014 yılında başlamıştı. 9x9 m. büyüklüğündeki kazı çalışmaları burada zengin buluntular içeren ve en az dört yapı evresinin gözlemlendiği kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanan iki odalı oldukça uzun ve büyük bir yapının varlığını ortaya koymuştu. Burada 2015 yılında diğer alanlarda yaptığımız gibi kazı alanını genişletmek yerine iki ana amaç doğrultusunda daha derine inilmeye karar verilmiştir: 1) Binanın karmaşık yapı tarihini açıklığa kavuşturmak;

2) Yerleşimin kronolojisini oluşturabilmek amacıyla alandaki tabakalaşma silsilesini tam anlamıyla belirlemek. Bu alandaki çalışmalar yalnızca 15 gün sürmüştür.

2015 yılı ana hedefleri arasında binanın yapı tarihini daha iyi anlamak amacıyla geçen sene açığa çıkarılan 8, 9, 16 ve 51 No.lu duvarların temellerine inmek ve 2014 yılında binanın merkez odasının (222) güneybatı kısmında bulunan bir kerpiç tabanın devamını açığa çıkarmak bulunmaktaydı. 222 No.lu odanın doğusunda yapılan kazılar söz konusu tabanın devam etmediğini fakat kerpiç tabanın aslında küçük taşlarla çevrili yuvarlak şekilli ve işlevi tam olarak belirlenemeyen (olasılıkla fırın) bir kerpiç platform olduğu anlaşılmıştır.

Odanın kuzeydoğu kısmında 16 No.lu duvarın hemen altında söz konusu platform ile aynı yükseklikte fakat ayrı bir adet kerpiç taban (202) açığa çıkarılmıştır. Bu tabanın yapının ilk evresi ile çağdaş bir taban olduğu düşünülmektedir. Tabandan daha geç bir evreye ait iki adet 51 ve 8 No.lu duvarlara

dayanan kabaca inşa edilmiş duvar (114 ve 115) kazılmıştır. Mekânın içini ayırıcı özellikleri dışında bu iki duvarın başka bir işlevi tespit edilememiştir.

221 No.lu mekânın güneybatı kısmında gerçekleştirilen kazılar burada oldukça sert bir kerpiç tabanın (212) varlığını göstermiştir. Bu taban şu ana kadar kazılmış mekâna ait en erken yüzey olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu mekânın hemen güneydoğusunda veya açmanın güneydoğu köşesi olarak nitelendirebileceğimiz oldukça kısıtlı alan içerisinde iki adet çağdaş duvar (124 ve 125) kısmen açığa çıkarılmıştır. Buradaki mekânın darlığı nedeniyle her iki duvarın kazı alanının diğer yerlerindeki duvarlar ile olan işlevsel ve stratigrafik ilişkileri henüz tam anlamıyla belirlenememiştir.

Bu alandaki çalışmalar sonucunda 2014 ve 2015 yılında kazılan yapı evrelerinin daha iyi anlaşıldığını söyleyebiliriz. Buna göre ilk evrede inşa edilen 124 ve 125 No.lu duvarlar ve 212 No.lu tabana ek olarak ikinci evrede mekânın iki dış duvarını oluşturan birbirine paralel duvarların (8 ve 9) ve 51 No.lu mekânı bölen duvarın inşa edildiğini görmekteyiz. Yukarıda bahsi geçen kerpiç platform (79) ve olası taban yüzeyinin de (202) bu ikinci evreye ait olduklarını söylemek mümkündür. Kazı alanının kuzeydoğu kısmında açığa çıkarılan 16, 50, 114 No.lu duvarlar alandaki üçüncü yapı evresini temsil etmektedirler. Bu duvarlar mekân içerisinde dikdörtgen bir alanı sınırlamak amacıyla inşa edilmiş gibi gözükmektedirler. Dördüncü ve en geç yapı evresi ise tümü 2014 yılında açığa çıkarılan 14, 15 No.lu duvar uzantıları ve üste eklenmiş bir duvar olan 51 ile 2014 yılında kazılan yuvarlak planlı silonun (26) inşası tarafından temsil edilmektedir.

E. KA 109.523 (Resim: 11–12)

Kaymakçı kalesinin güney terasında bulunan 109.523 No.lu kazı alanı 2014 yılında açılan 108.522 No.lu kazı alanının kuzey ve doğu uzantısı niteliğindedir. Kazı alanının genişletilmesinin ana amacı 108.522 No.lu açmada 2014 yılında kazılan kuzeydoğu-güneybatı yönünde ilerleyen oldukça büyük bir binanın ve bu bina ile ilişkili diğer mimari öğelerin uzantılarını açığa çıkarmaktı. Kazı sezonu sonunda bu amacımıza tatmin edici bir şekilde ulaşmış olmakla birlikte kazı alanında üç yapı evresi tespit edilmiştir.

En erken yapı evresini tümü 2015 yılında açığa çıkarılan mimari öğeler temsil etmektedir. Bunlar arasında yukarıda bahsedilen büyük yapının duvarları ve güneybatı-kuzeydoğu yönünde ilerleyen duvarlar ile ayrılmış en az üç adet uzatılmış oda bulunmaktadır. Tespit edilen odaların en büyüğü 6 m. genişliğindedir. Kazı alanın kuzeydoğu köşesinde bulunan 60 No.lu çapraz duvar ile birleştirilen iki adet paralel duvar (71 ve 222) odanın yan duvarlarını oluşturmaktadır.

Dar alanın hemen yanında yine iki paralel duvar (58 ve 104) tarafından belirlenen bir oda bulunmaktadır. 104 No.lu duvarın hemen güneydoğusunda paralel bir başka duvar (119) ile çevrelenen çakıl taşları ile döşenmiş bir yüzey açığa çıkarılmıştır. Bu çakıllı yüzeyin güneydoğuda bulunan bir başka yapıya ait olduğu düşünülmektedir. 222 ve 54 No.lu duvarlar arasında bulunan benzer bir çakıllı yüzey 235 No.lu mekânın kuzeybatıda sınırlamaktadır. Kazı alanının bu erken evresi uzun ve dar olan sokaklar ile geniş iç mekânlar arasındaki değişkenlik gösteren bir yapı tarzı ile tanımlanabilir.

İlk evreyi takip eden yapı evresinde ise yapıların iç mekânlarında yapılan eklemelerle değişikliğe uğradıklarını görmekteyiz.

Alandaki üçüncü evre ise açmanın kuzeybatı köşesinde bir adet döşeme ve pithos çukurlarıyla temsil edilmektedir.

IV. 2015 KAZI SEZONUNUN ÖNE ÇIKAN SONUÇLARI

A. Kronoloji, Maddesel Üretim Ve Bölgeler Arası İletişim

2014 yılında rapor edildiği gibi başlıca amacımız olan yerleşimin kronolojisini belirlemeye yönelik çalışmalara bu sene de devam edilmiştir. Bu özellikle yerleşmenin bölge içerisindeki tarihini anlamak ve komşu topluluklar ile olan ilişkisininin niteliğini belirlemek açısından önemlidir.

Çanak çömlek üretimi çoğunlukla yerel olsa da bazı formlar ve dekoratif teknikler komşu Batı Anadolu ve Ege bölgeleriyle stilistik açıdan bağlantılar olduğunu göstermektedir. Metal takılar ve aletlerde de baskın bir yerel üretim tarzının izleri belirgin olmasına rağmen benzer bağlantılar dikkati çekmekte

ve bu seneki buluntularla Orta Anadolu'yu da içine alan bazı bölgelerle iletişim halinde bulunulduğuna işaret etmektedir.

Önceden de tahmin edildiği üzere elde edilen buluntuların büyük bir çoğunluğu Geç Tunç Çağı'nda Kaymakçı'da oldukça sık bir yerleşime işaret etmektedir. Tekrar doldurulmuş bazı dolgulardan elde edilen sınırlı sayıda Orta Tunç Çağı (2000–1700 BCE) çanak çömleği Kaymakçı'nın bu dönemde de yerleşime sahne olduğunu göstermektedir. Bunun dışında yerel seramik üretimi Geç Tunç Çağında erken (GÇT1, 17.–16. yy) ve geç (GTÇ2, 15.–13 yy.) olmak üzere iki ana evreye işaret etmektedir.

Çanak çömlekler beklendiği üzere nicelik olarak en büyük buluntu topluluğunu oluşturmaktadırlar. Çanak çömleklerin mal ve form dağılımları önceden belirlenen tanımlarla uygunluk göstermektedir. Bunlar arasında sıklıkla veya gri mal grubuna ait yatay kulplu çanaklar, yine kırmızı-hafif kahverengi testi ve küpler, kırmızı-hafif kahverengi testi ve küpler ile oldukça kısıtlı formlara sahip kırmızı ve kahverengi kaba mallar bulunmaktadır. Az sayıda astarlı ve açkılı örnekler erken dönem dekoratif geleneklere işaret ederken bazı boyalı örnekler ise geç dönemi temsil etmektedirler. Sınırlı sayıda gözlemlenen dekoratif örnekler arasında ağız kenarlarında hayvan protom figürlerinin yerleştirildiği büyük çanakları (2015 yılında 11 adet ve 2014'de 7 adet olmak üzere) ve yılan, koç ve boğa boynuzlarını temsil eden figür veya vazo bezemelerinde kullanıldığı tahmin edilen aplikasyonları (2015 yılında 11 adet) sayabiliriz.

Buluntular arasında nicelik bakımından ikinci sırayı pişmiş toprak nesneler almaktadır. Bunlar iki ana sınıf altında incelenebilir: tekstil ve tekstil üretimi ile ilişkilendirilebilecek pişmiş toprak nesneler ve figürinler. Figürinler yılan, koç ve boğa betimlemelerinden oluşmaktadır (bkz. üstte bahsedildiği üzere). Tekstil üretimi ve kullanımı ağırlıklı olarak bezemesiz (2015 yılında 48 adet; 2014 yılında 26 adet olmak üzere) ve bezemeli ağırşak buluntularla daha iyi bir şekilde kanıtlanabilmektedir. Ağırşakların ağırlık (4-40 gr.) ve boyutlarında gözlemlenen farklılıklar bunların çeşitli kumaşlar için farklı ağırlıklarda kullanıldıklarını göstermesi bakımından önemlidir. Yalnızca iki veya üç adet bulunan işlevsel tezgah ağırlıkları (2015'de 1-2; 2014'de 1 adet olmak

üzere) oldukça çok sayıda ele geçen yuvarlatılmış ve ortası delinmiş seramik parçalarının yerel tekstil üretiminde tezgah ağırlığı olarak kullanıldıklarını göstermesi bakımından ilginçtir.

2015 yılı metal buluntuları arasında yine tunç iğneler, halkalar ve aletler ile kurşun halkalar ve diğer nesneler bulunmaktadır. İki adet kurşundan disk biçimli ağırlık metal buluntular arasında en ilginçleri olarak dikkat çekmektedir.

Bulunan çok sayıda tunç iğne arasında en önemlilerinden biri olarak nitelendirebileceğimiz kavun başlı iki adet iğne sayılabilir (2015'de 1 ve 2014'de 1 adet olmak üzere). Diğer iğneler arasında bir adet yuvarlatılmış başlı ve bir adette basit küre biçimli baş kısmına sahip iğne bulunmaktadır.

2014 yılında da olduğu gibi bu yılda ele geçen bız, tığ ve delgi gibi tunç aletler yerel üretime işaret etmektedirler.

Diğer kayda değer buluntular arasında kemik, boynuz ve taş nesneleri sayabiliriz. Parçalanmış bir halde çok sayıda ele geçen işlenmiş kemik parçalarının çeşitli aletlerin sapı ve kulpu olarak kullanıldıklarını varsayabiliriz. Ele geçirilen iki adet (2015 ve 2014'de 1'er adet) bezemeli silindir geyik boynuzu parçası 2014 raporunda öne sürüldüğünün tersine kulp olarak veya dekoratif birer öğe olarak kullanıldıkları düşünülmektedir.

B. Mekânsal Organizasyon

2015 yılında kazı için seçilen alanlar mimari açıdan farklılıklar gösteren alanları anlamaya yönelik belirlenmiştir.

Kalenin kuzey doğrultusunda gerçekleştirilen jeofizik araştırmaları (Resim: 1) tepenin topografyasını takip edecek şekilde inişli çıkışlı bir çizgi takip eden 2 m. kalınlığında savunma duvarına işaret etmekteydi. Kuzey duvarı boyunca onu kesen ayrıca iki adet bastiyon benzeri kule ve bir giriş kapısı gözükmekteydi. Savunma duvarı doğuda güneydoğuya doğru dönerek buradaki eğimli arazinin doğal çizgisini takip etmektedir. Duvarın dönüş yaptığı noktada iç ve dış duvarlar jeofizik anomalilerde belirgin bir şekilde

gözükmeyen bir alanı çevrelemektedirler. Daha güneydoğuda ise savunma duvarının izleri belirsizleşmektedir; bu durum bazı diğer yapıların varlığından veya savunma duvarının bunlarla birleşmesinden kaynaklanıyor olabilir. 95.555 No.lu kazı alanında yürütülen çalışmaların gösterdiği üzere, savunma duvarının bazı eklenen yapılarla birlikte en az bir kere değişime uğradığı gözlemlenmiştir. Jeofizik sonuçları bu değişimi ancak kısmen yansıtabilmektedir. Örneğin, kuzey savunma duvarında açığa çıkartılan olası giriş kapısı jeofizik sonuçlarının gösterdiğinden daha karmaşık bir yapıdadır. Burada doğu yamacı boyunda sanki tek başınaymış gibi duran bazı yapıların aslında savunma duvarının eklentileri oldukları anlaşılmıştır. 2015 yılı çalışmaları niyahet yerleşim dışı faaliyetleri bakımından ilk sonuçlarını sunmuştur. Savunma duvarının oldukça ötesinde eğimli arazi boyunca uzanan teras duvarları bu sene izleyebildiğimiz kadarıyla bu durumun en açık kanıtıdırlar. Söz konusu terasların işlevleri (yerleşim, tarımsal faaliyet) halen açıklığa kavuşturulmayı beklemektedir. Fakat, bu alanlardan daha önceki yıllarda yüzeyden toplanan malzemeler değerlendirildiğinde kale dışı bir yerleşmeden söz etmek mümkündür.

Yerleşmenin kuzeyinde savunma duvarında elde edilen 2014 ve 2015 yıllarında elde edilen bulgular kale yerleşiminin zamanla genişlediği ve savunma duvarı cizgisinin de buna bağlı olarak değişime uğradığı yönündedir. 2 m. kalınlığındaki sandık duvarların çıkıntılı kuleler inşa edilmek için kesintiye uğratıldıklarını görmekteyiz. Yine bu seneki sonuçların gösterdiği üzere kalenin kuzeydoğusuna oldukça büyük bir alanı çevrelemek üzere bir duvar uzantısı eklenmiştir.

Kale içinde 2015 yılında gerçekleştirilen kazılar yerleşmenin son döneminde üstlendiği önemli bir işlevi ortaya çıkarmıştır; yapı kompleksleri içinde ve bunlarla ilişkili depolama faaliyetleri. İki kazı alanında en az 16 adet taş döşeme ve/veya ana kayaya oyulmuş yuvarlak çukur tespit edilmiştir. Bu çukurların içinden hiçbir in situ buluntu ele geçmemiştir (hepsi boşaltılmış ve sonradan doldurulmuştur). Çukurların tahıl depoları olarak kullanıldıkları varsayımı, formları, yerleşim içerisindeki lokasyonları ve Batı Anadolu (Boğazköy, Şarhöyük, Seyitömer) ve Ege'de (Knossos, Malia) bilinen çağdaş

ve benzer depo yapıları dikkate alındığında mantığa daha yakın gelmektedir. Halen devam eden arkeobotanik analizlerinin bu yorumun geçerliliğine hiç kuşkusuz katkıda bulunacaktır. Yuvarlak yapıların öncelikli işlevlerinin tahıl deposu olarak tanımları aynı zamanda 2014 yılında elde edilen sonuçlarla uyumludur. Yuvarlak yapılardan on üç tanesi kale içinde 1.5 m. kalın bir duvar tarafından çevrelenmiş yukarı teras kısmında açığa çıkarılmış diğer üç tanesi ise bu alanın tam dışında bulunmuştur. Dahası, jeofizik sonuçları incelendiğinde yuvarlak yapıların tüm yerleşime dağıldığını görmek mümkündür.

C. Geçim Ekonomisi ve Eski Çevresel Koşullar

2014 ve 2015 buluntuları üzerinde gerçekleştirilen arkeozoolojik ön analizler yaban ve evcil memeliler, sürüngenler, balık, kuş ve yumuşakçagiller olmak üzere çok sayıda bir taksanomik çeşitliliğe işaret etmektedir. Sayıca çokluk sırasına göre domuz (*Sus domesticus*), koyun (*Ovis aries*), keçi (*Capra hircus*), dana (*Bos taurus*) ve az sayıda atgiller gibi memeliler bulunmaktadır. Yabani memeliler arasında geyik (*Cervus elaphus* ve *Dama dama*), köpek (*Canis familiaris*) gibi türler yer almaktadır.

Arkeobotanik çalışmaları 10 litrelik toprak numunelerinin ıslak eleme yolu ile elde edilen karbonize olmuş örneklerin (2015'de 178 adet; 2014'de 232 adet olmak üzere) incelenmesi ve gelecekte gerçekleştirilecek nişasta ve pitolit analizleri için sediment numunelerinin (2015'de 178; 2014'de 202 adet) incelenmesini kapsamıştır. Beklendiği üzere ana tarımsal ürünler arasında yine sayıca çokluk sırasına göre belli başlı tahılları sayabiliriz; arpa (*Hordeum vulgare*) ve buğday (*Triticum aestivum/durum*), burçak (*Vicia ervilia*), ve üzüm (*Vitis vinifera*). Bunlara ek olarak siyez buğdayı (*Triticum monococcum*), mercimek (*Lens culinaris*) ve bezelye (*Lathyrus sativus*) bulunmaktadır.

V. SONUÇLAR VE GELECEK İÇİN PLANLAR

Kaymakçı Arkeoloji Projesi ikinci kazı sezonunun bir çok açıdan başarılı geçtiğini söyleyebiliriz. Kaymakçı özellikle bir Geç Tunç Çağı yerleşmesinin yükselişinin ve çöküşünün araştırılması bakımından benzeri olmayan fır-

satlar sunmaktadır. Jeofizik sonuçları yerleşim planının boyutları ve niteliği hakkında görece ayrıntılı bilgi sunmakla birlikte kazı yapılacak alanların belirlenmesinde yardımcı olmaktadır. Yerleşmenin iyi korunmuş olması, tüm kaleye yayılan Geç Tunç Çağı kalıntıları ve buluntuları maddesel üretim, bölgeler arası iletişim, mekânsal organizasyon, geçim ekonomisi ve eski çevresel koşullar gibi konuların aydınlatılmasında ayrıntılı bilgi sunmaktadırlar. Kaymakçı'da savunma mimarisinde, evsel mekânlarda üretim ve depolama alanlarında gözlemlenen çeşitlilik dikkat çekicidir. Bunların da ötesinde 2015 kazı sonuçları Kaymakçı'da Geç Tunç Çağında özellikle besinlerin depolanmasına verilen önemi göstermiştir.

TEŞEKKÜRLER

Kaymakçı Arkeoloji Projesi, Boston Üniversitesi, Koç Üniversitesi, Yaşar Üniversitesi, Merops Vakfı, Amerikan National Endowment for the Humanities, the National Science Foundation kurumlarına ve özel şahıslara sağladıkları maddi ve manevi destek için minnettardır. Ayrıca, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne, Kazılar Dairesi Başkanı M. Ayaz'a, Kazılar şubesi yetkilisi G. Köksal'a ve Manisa Müzesi Müdiresi S. Soyaker ve çalışanlarına en içten teşekkürlerimizi sunmak isteriz. Bakanlık Temsilcisi Denizli Müze Müdürlüğünden Salim Yılmaz'a her konuda tecrübesiyle göstermiş olduğu içten yardımları için özellikle teşekkürü borç biliriz.

2015 yılı kazı sezonu tüm kazı ekibinin özverili çalışmaları sayesinde gerçekleştirilmiştir. Aşağıda isimleri bulunan kazı üyelerine şükranlarımızı sunmak isteriz; başkan yardımcıları P. Cobb, Dr. C. O'Grady ve Dr. B. Sekedat; Proje uzmanları Dr. C. Çakırlar, Dr. J. M. Marston, Dr. P. Pavúk ve Dr. M. Pieniążek; ve diğer tüm kazı üyeleri E. Ayten, Ç. Çilingiroğlu Ünlüsoy, T. Clements, P. Cobb, A. Crowe, A. Dibattista, E. Dinçerler, K. Egerer, G. Eren, K. Forste, T. Frank, N. Gauthier, A. Gendron, K. Jarošová, T. Kaner, R. Kneski, M. Külekçioğlu, D. Langis-Barsetti, M. Mcdonough, C. Mikeska, J. Mokrišova, E. Moss, C. O'grady, G. Özçolak, N. Özköylü, N. Passerotti, P. Pavúk, M.

Pieniązek, D. Plekhov, N. Sanjaya, C. Scott, B. Sekedat, E. Sezgin, N. Shin, F. Slim, L. Šušková, C. Tomkin, E. Wilson, B. Yılmaz ve N. Yılmaz. Son olarak tüm Tekelioğlu, Hacıveliler ve Büyükbelen sakinlerine kazı ekibimize gösterdikleri misafirperverlik ve yörenin geçmişi ve bugünü hakkında sundukları yararlı bilgiler için teşekkür ederiz. Proje hakkında daha fazla bilgiye Kültür ve Turizm Bakanlığı'na sunulan ayrıntılı 2015 yılı kazı raporundan veya gygaiaprojects@gmail.com adresinden bizimle iletişime geçerek ve proje web sayfamızı ziyaret ederek ulaşabilirsiniz.

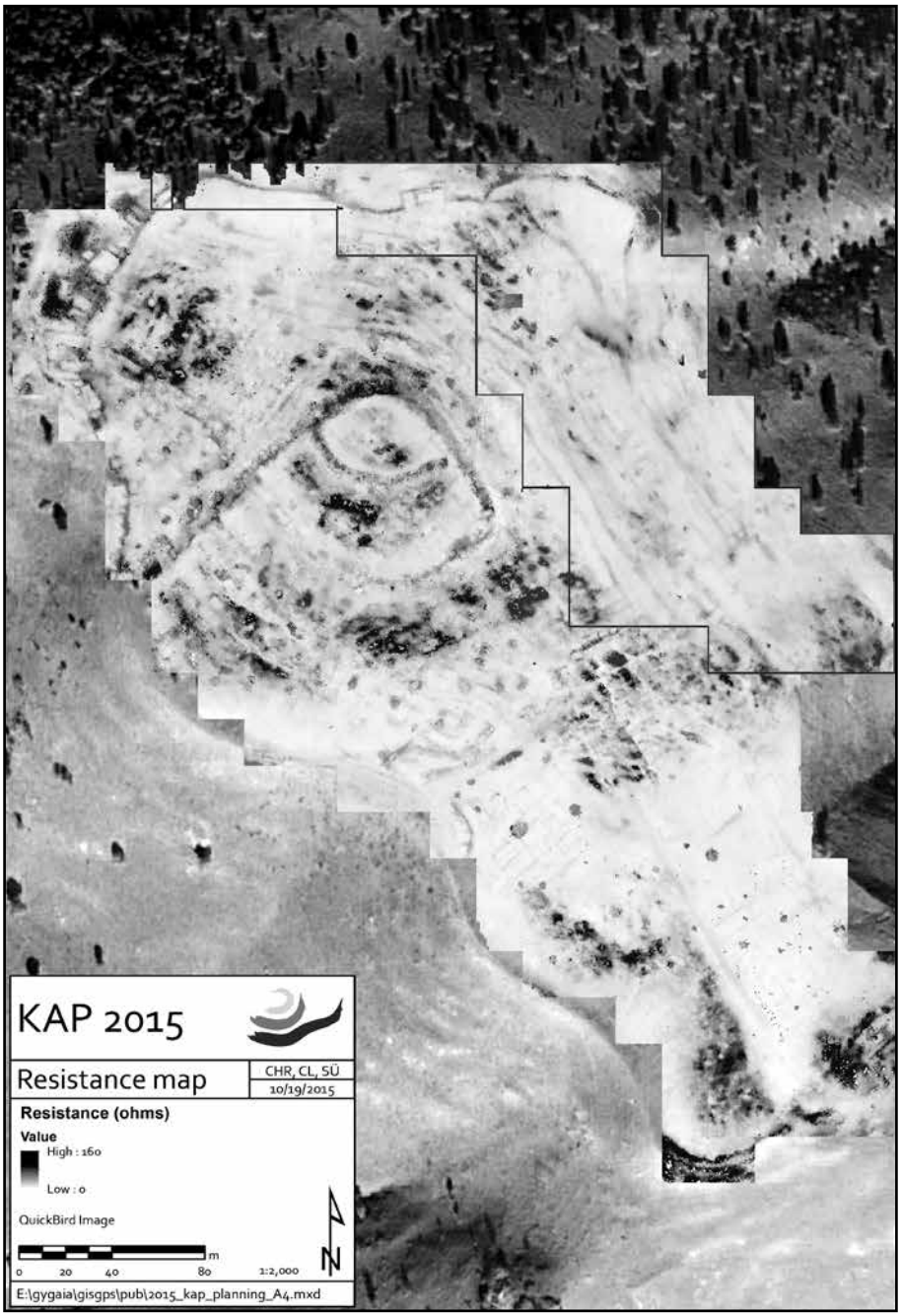
KAYNAKÇA

ROOSEVELT, C. H., C. LUKE, P. COBB, C. O'GRADY ve B. SEKEDAT. 2014. "Central Lydia Archaeological Survey: 2012 Work at Kaymakçı and in the Marmara Lake Basin." *Araştırma Sonuçları Toplantısı* 31 (1): 333–355.

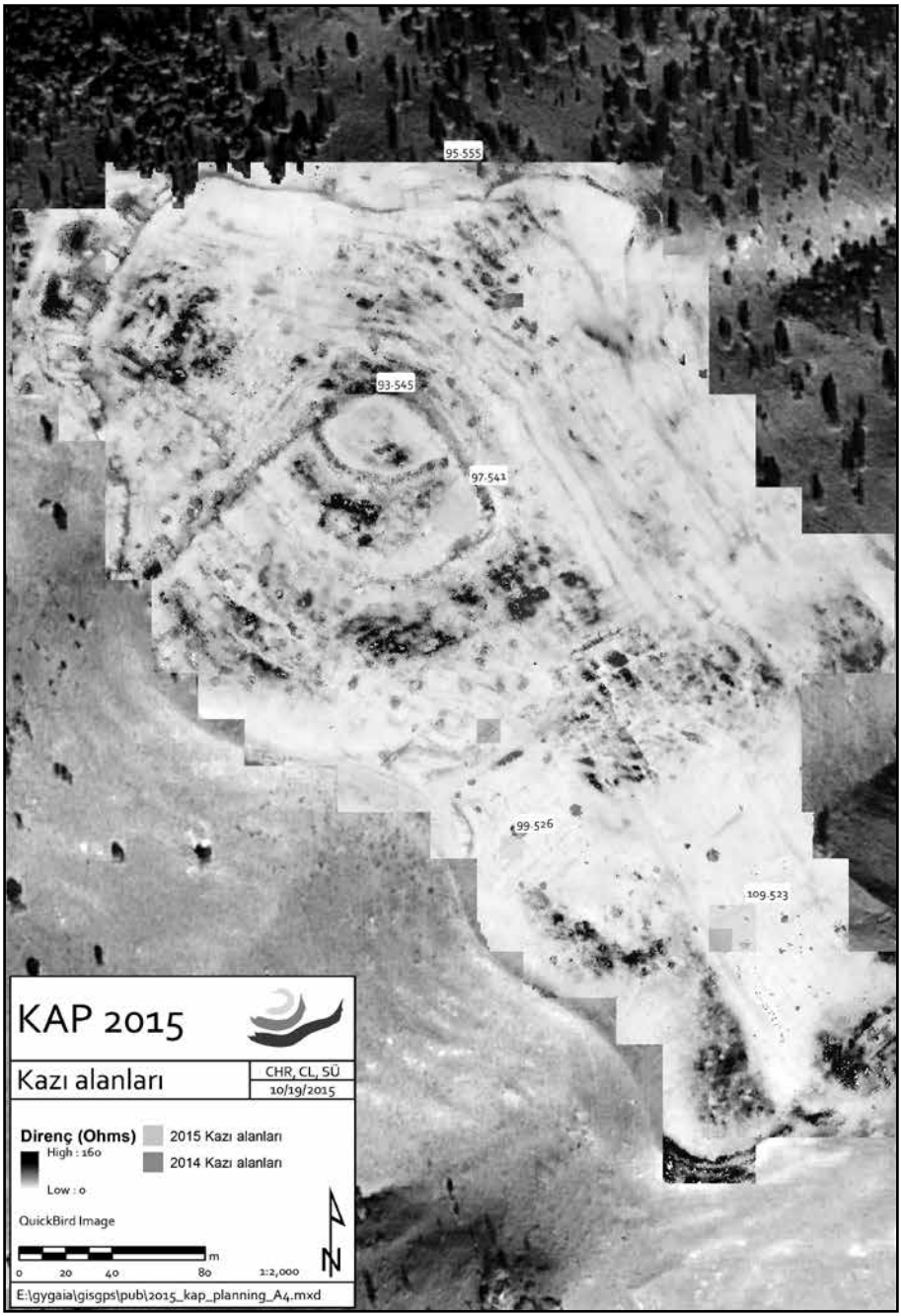
ROOSEVELT, C. H., C. LUKE, P. COBB ve B. SEKEDAT. 2015. "Central Lydia Archaeological Survey: 2013 Work at Kaymakçı and in the Marmara Lake Basin." *Araştırma Sonuçları Toplantısı* 32 (1): 239–258.

ROOSEVELT, C. H., C. LUKE ve B. SEKEDAT. 2014. "Central Lydia Archaeological Survey (CLAS): 2014 Report." T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na sunulan yayınlanmamış rapor.

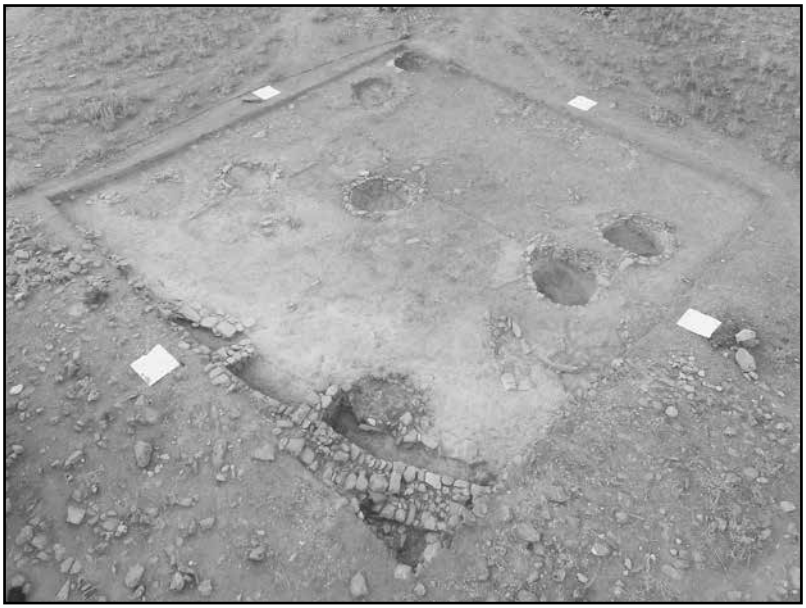
ROOSEVELT, C. H., C. LUKE ve S. ÜNLÜSOY. 2016. "Kaymakçı Arkeoloji Projesi: 2014 Yılı Kazı Sonuçları." *Kazı Sonuçları Toplantısı* 37 (2): 243–268.

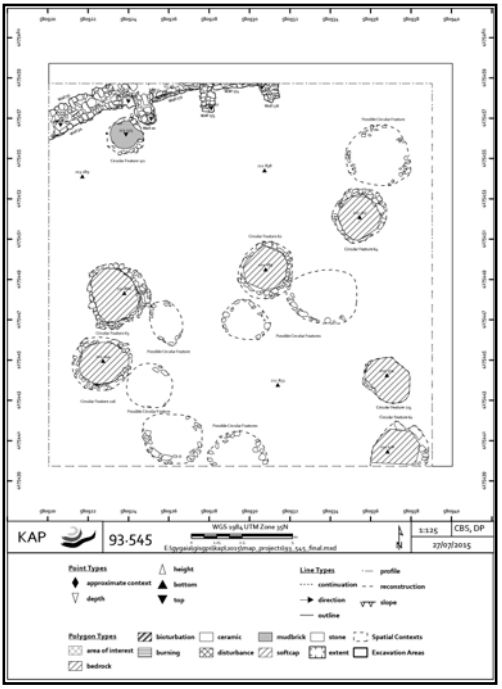
Resim 1: Kaymakçı özdirenç yüzey araştırması sonuçları. Kırmızı ile işaretlenen yerler 2015 sezonunda taranan alanları göstermektedir.

Resim 2: Kaymakçı 2015 yılı kazı alanları (KA).

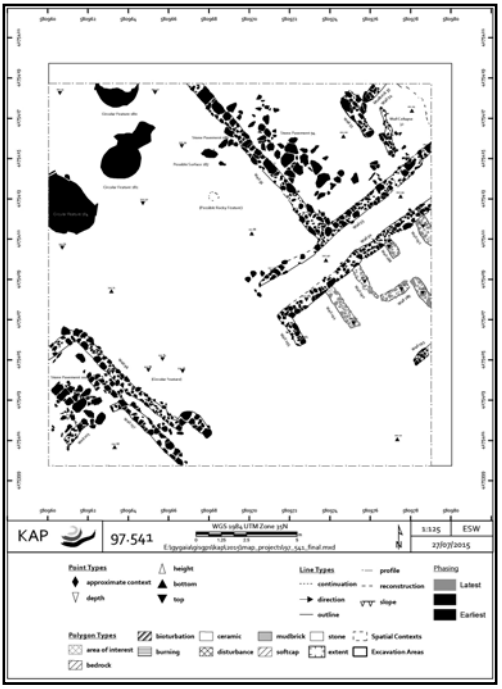
Resim 3: KA 93.545 Son durum hava fotoğrafı, güneydoğuya doğru.

Resim 4: KA 93.545 Buluntu planı.

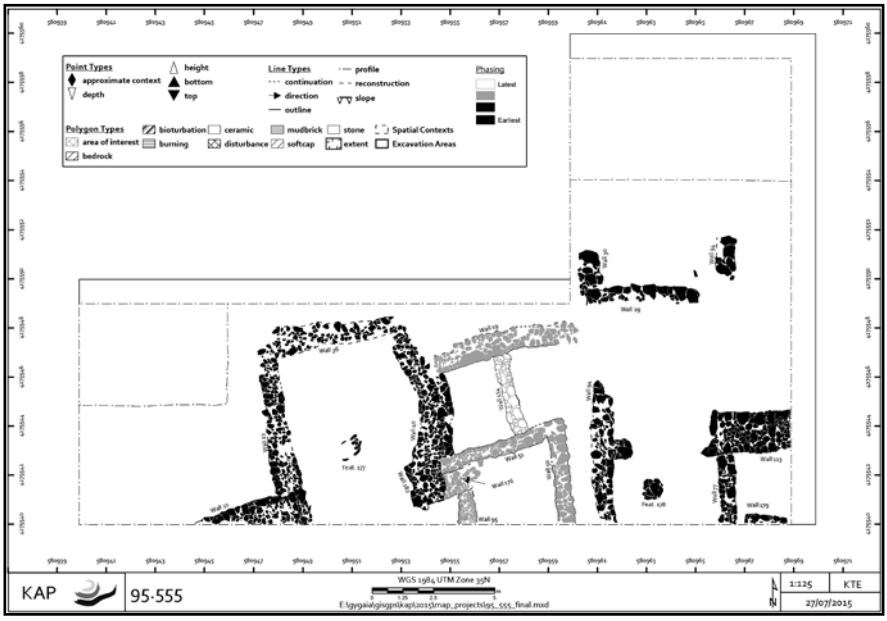
Resim 5: KA 97.541 Son durum hava fotoğrafı, güneydoğuya doğru.

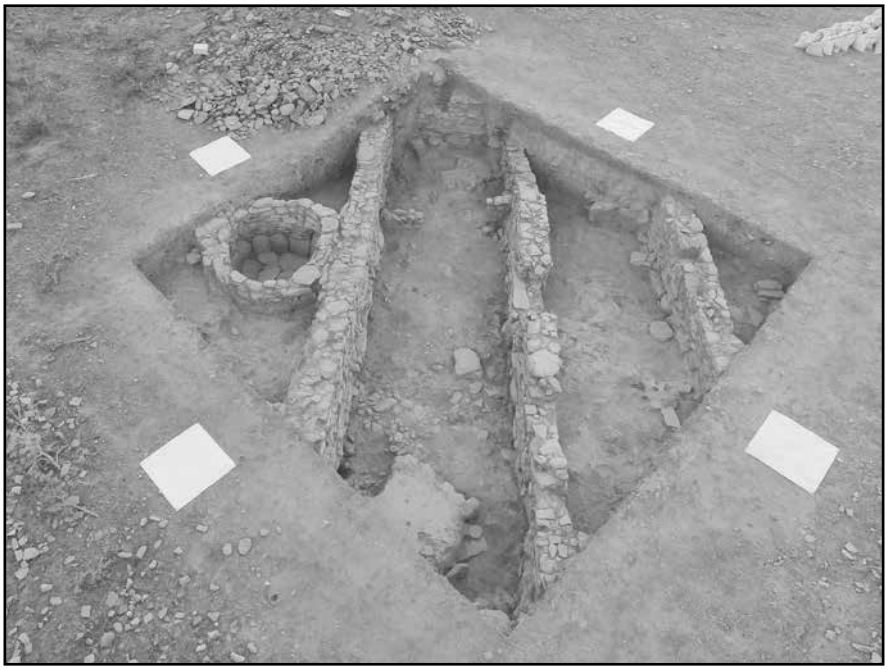
Resim 6: KA 97.541 Son durum evre planı.

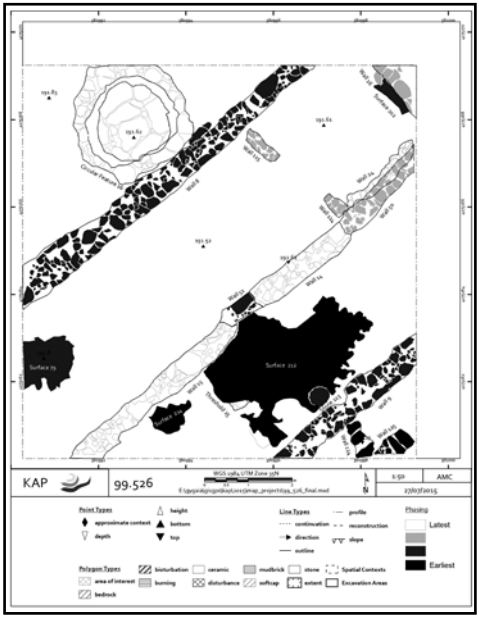
Resim 7: KA 95.555 Son durum hava fotoğrafı, güneye doğru.

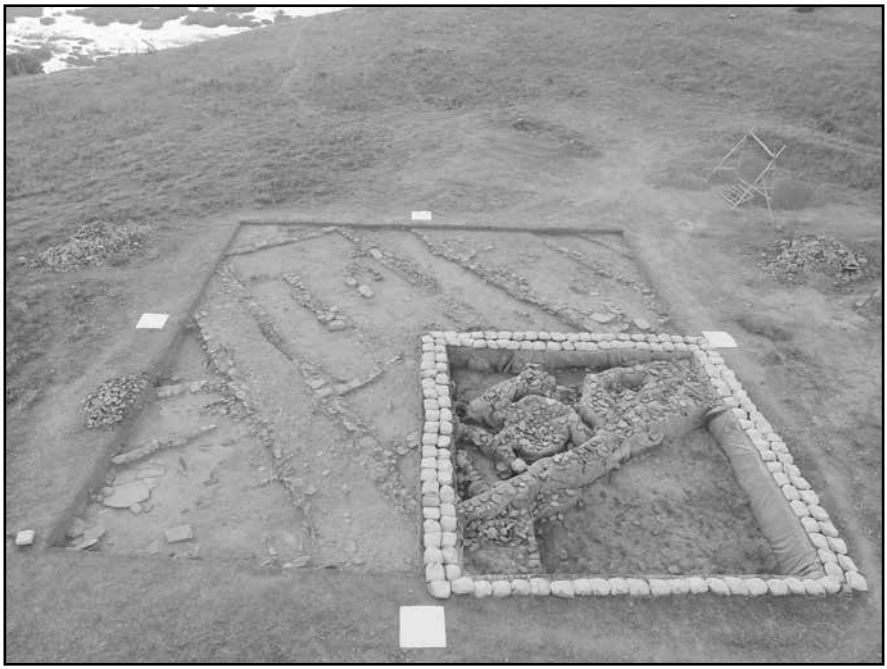
Resim 8: KA 95.555 Son durum evre planı.

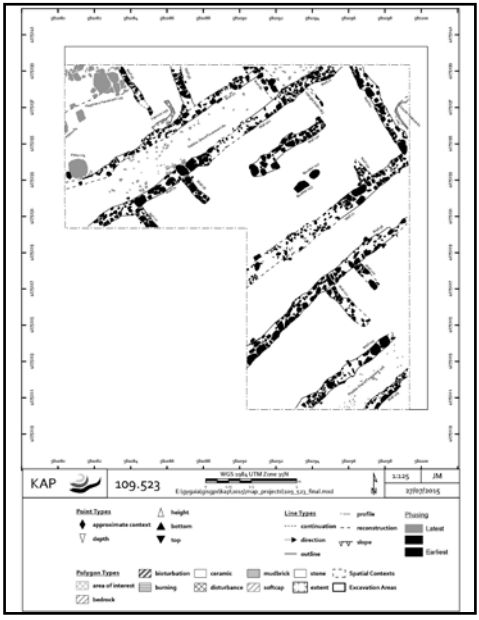
Resim 9: KA 99.526 Son durum hava fotoğrafı, kuzeydoğuya doğru.

Resim 10: KA 99.526 Son durum evre planı.

Resim 11: KA 109.523 Son durum hava fotoğrafı, doğuya doğru.

Resim 12: KA 109.523 Son durum evre planı.